

OBIECTELE DE PODOABĂ DIN TEZAURUL MEDIEVAL DE LA COTUL MORII, POPRICANI (IAȘI)

În vara anului 1958, o descoperire întâmplătoare a adus o nouă contribuție la îmbogățirea colecțiilor feudale ale Muzeului de istorie a Moldovei. Este vorba de tezaurul de obiecte de podoabă și monede de argint descoperit la Cotul Morii (comuna Popricani, r. Iași), care a fost achiziționat de la descoperitori în două etape.

Astfel, la 28 iunie s-au primit de la lucrătorul Viziru Adam șapte obiecte de podoabă, 108 dinari ungurești și 38 aspri turcești de argint.

La 14 iulie locuitorul Săndulache Dumitru a adus 14 obiecte de podoabă, 16 dinari ungurești, 16 aspri turcești și un aspru al hanatului Crimeii, de asemenea de argint.

Pentru precizarea condițiilor de găsimă ale acestor loturi de obiecte de podoabă și monede medievale, Muzeul de istorie a Moldovei a delegat pe Al. Andronic cu cercetarea la fața locului. Cu această ocazie s-a stabilit că cele două loturi de obiecte și monede fac parte dintr-un singur tezaur, descoperit în două etape.

Primul lot a fost descoperit la cca. 0,15 m adâncime în timpul prașilei porumbului, obiectele răspîndindu-se pe suprafață.

În ziua următoare descoperirii primului lot, s-au făcut săpături în adâncime, cu care ocazie s-a descoperit restul de obiecte și monede, alcătuiind lotul al doilea din tezaur.

Cercetarea la fața locului nu a putut stabili dacă tezaurul a fost descoperit sau nu într-un vas, deși o dată cu primul lot s-au achiziționat și câteva fragmente ceramice.

Locul descoperirii se află la cca. 100 m sud de podul Cotul-Morii de peste Jijia, pe malul stîng al apei, în apropiere de șoseaua Iași-Sculeni, pe terenul G.A.S. Popricani (Iași).

Tezaurul se compune din 21 obiecte de podoabă (o pereche verigi de tîmplă, doi cercei, unul fiind deteriorat, cinci inele, trei nasturi întregi și unul fragmentar, o cataramă de curea, șapte aplice întregi și nouă fragmente) și din o sută șaptezeci și nouă monede întregi și nouă fragmente, dintre care cincizeci

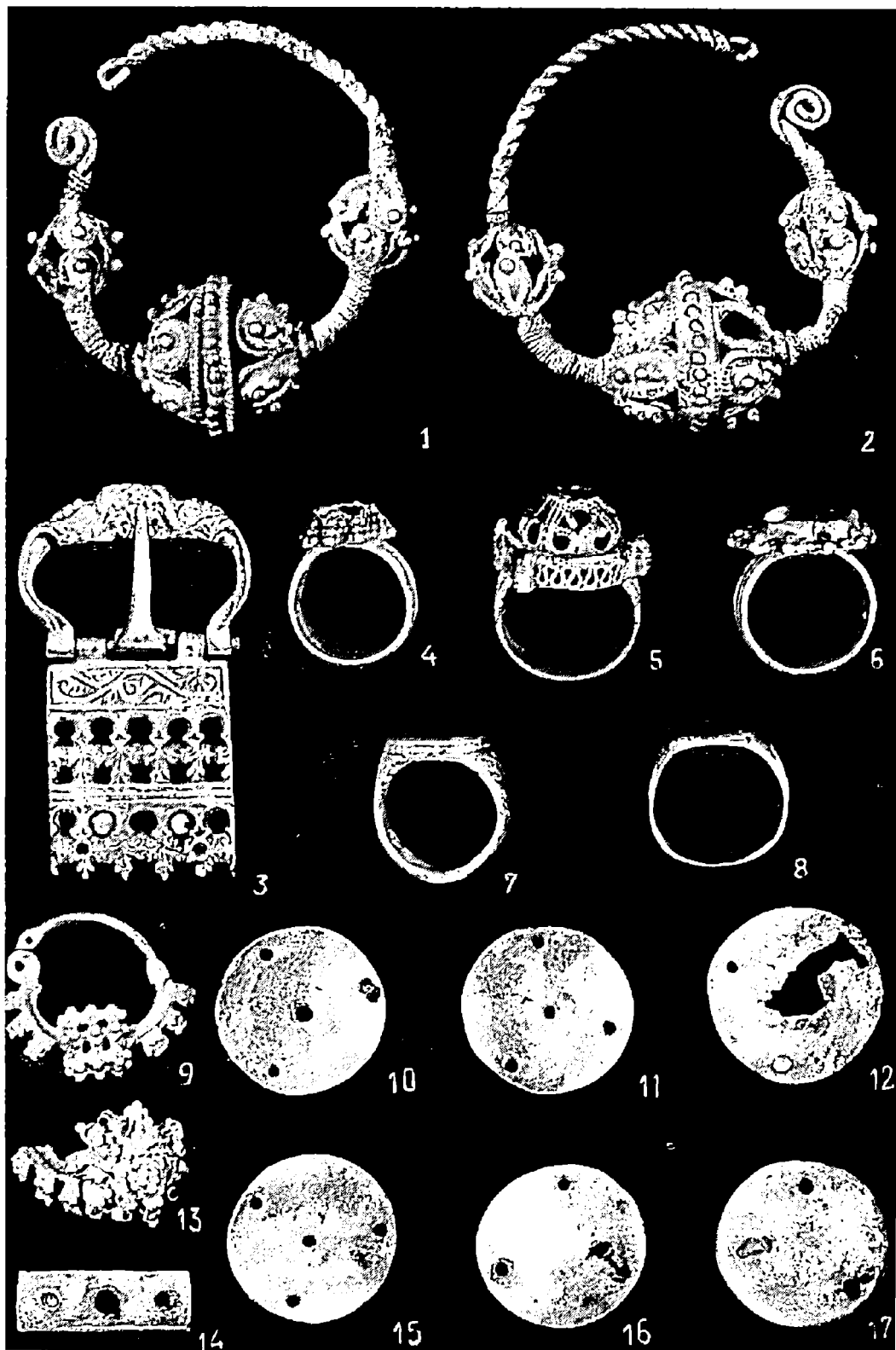

Fig. 1. — Cotul Morii, Popricani. Obiecte de podăbă.

și patru aspri turcești, un aspru al hanatului Crimeii și o sută douăzeci și patru dinari ungurești (Fig. 1; 4).

În cele ce urmează prezentăm pe rînd fiecare din aceste categorii de obiecte.

1. *Verigi de tîmplă*. S-a descoperit o pereche, formată din cîte o verigă de sîrmă cu diametrul de 0,2 cm, împletită în două și avînd unul din capete înfășurat în spirală, realizată dintr-un singur fir de sîrmă. Pe verigă sînt înșirate

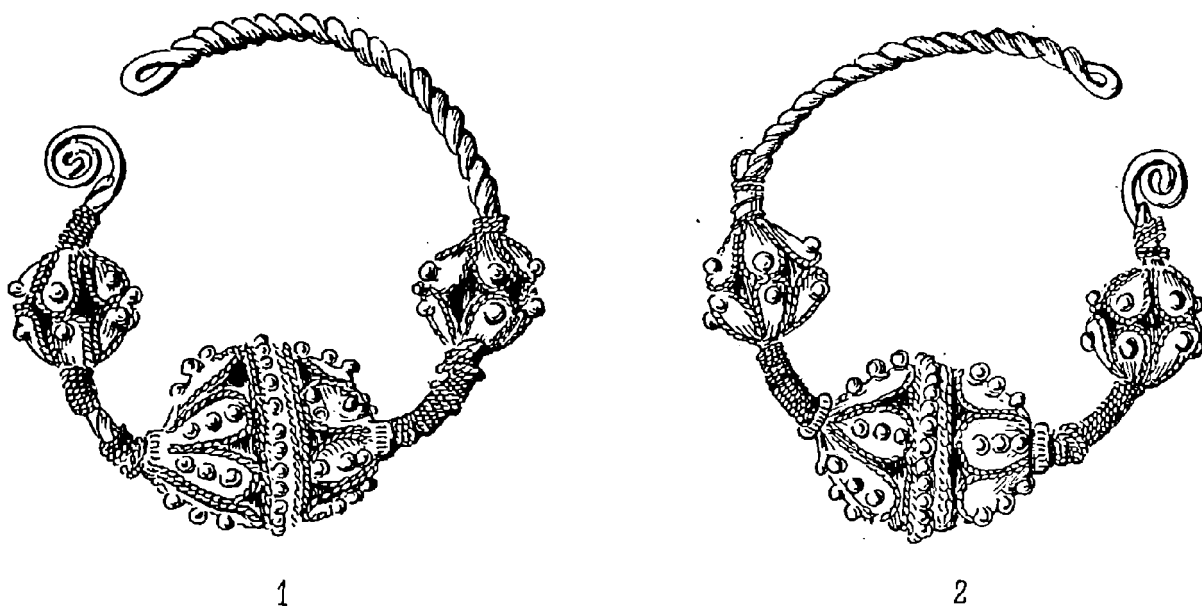

Fig. 2. — Cotul Morii, Popricani. Verigi de tîmplă.

trei sfere ajurate, una mai mare centrală, ușor alungită, avînd lungimea de 2,8 cm și diametrul de 2,6 cm și două mai mici, laterale, cu lungimea de 1,5 cm și diametrul de 1,4 cm.

Sferele centrale sînt formate din cîte două emisfere, așezate de o parte și de alta a unui brîu ornamentat pe centru cu 29 granule și pe margini cu cîte două fire de sîrmă în torsadă (fig. 1/1—2; 2/1—2). Emisferele sînt formate din cîte șase petale de formă ovală alungită, ornamentate cu cîte trei granule, fixate în cîte un cerc din fir simplu și dispuse distanțat pe axul longitudinal al petalelor.

Sferele laterale sînt formate din 10 petale mai mici, decorate cu cîte o singură granulă, grupate cîte cinci în fiecare emisferă și îmbinate cap la cap, aici lipsind brîul central. Petalele, atît la sfera centrală cît și la cele laterale, sînt ornamentate pe margini cu fir dublu răsucit.

După înșirarea sferelor pe verigă, în scopul de a le fixa, pe porțiunea dintre sfere și pe un mic spațiu dincolo de ele veriga a fost înfășurată cu sîrmă subțire în torsadă.

La veriga cea mai bine păstrată, fiecare din cele trei sfere este prevăzută în interior cu cîte o sîrmă împletită, arcuită, ceva mai subțire decît cea care formează veriga și lipită de peretele sferelor, probabil pentru a le da o mai mare rezistență.

2. *Cerceii*. Cerceii de ureche sînt în număr de doi, nepereche, dintre care unul cu montura distrusă în cinci fragmente.

a) Cercul mai bine păstrat este alcătuit dintr-o verigă cu un capăt răsucit într-o spirală simplă și cu celălalt aplatizat în formă de romb și găurit. Pe partea inferioară a verigii este prinsă montura, restul formînd toarta cercelului, ruptă din vechime.

Montura centrală este în formă de prismă hexagonală, avînd pe muchii cîte 13 granule grupate în piramide, patru la bază și una în vîrf. În total pe această montură sînt 78 granule. Această montură centrală este separată, prin sîrmă în torsadă înfășurată pe verigă, de cele două monturi laterale, alcătuite din două plăcuțe, ornamentate cu cîte trei grupuri a cinci tuburi din fir în spirală, așezate în piramidă, trei la bază și două în vîrf. Șase granule dispuse cîte două la intersecția dintre tuburi împodobesc fiecare grup. Și aceste monturi laterale sînt fixate în spre toarta cercelului și capătul spiralei prin cîte un fir răsucit în torsadă, înfășurat pe verigă (fig. 1/9 și 3/1).

b) Cel de al doilea cercel poate fi descris după un fragment mai bine păstrat care cuprinde sfera centrală a monturii, precum și una din părțile laterale.

Suprafața sferei este decorată cu nouă cercuri din fir răsucit, în fiecare cerc fiind cîte o piramidă din trei rînduri de granule. Acolo unde cercurile devin tangente se află cîte un tub din fir în spirală strînsă, iar în spațiile libere dintre patru cercuri sînt grupuri din cîte trei tuburi, două la bază și unul în vîrf.

În felul acesta, prin adăugarea de tuburi spiralice în jurul piramidelor din granule și în spațiile libere dintre ele, efectul decorativ al piesei este mărit.

Pe suprafața sferei și anume pe partea din interiorul verigii se află un orificiu, al cărui scop nu poate fi precizat. Montura laterală, ca și la cercelul de mai sus, este formată din trei grupuri a cîte cinci tuburi și șase granule, fixate pe o bandă metalică cu bordură de fir în torsadă (fig. 1/13 și 3/2).

3. *Inelele*. Au fost achiziționate cinci inele aparținînd la două tipuri diferite, dintre care unul cu verigă și montură și altul dintr-o simplă verigă îngroșată și lățită la partea superioară.

Primului tip îi aparțin următoarele trei piese:

a) Inel format dintr-o verigă cu o nervură mediană realizată prin două șanțuri paralele. Ca montură are o placă ovală fixată în lungul axului longitudinal, decorată pe margine cu grupuri de cîte patru granule dispuse în cruce și prevăzută cu o ramă deteriorată care fixează o sticlă ovală, incoloră, ce înlocuiește probabil piatra inițială a inelului (fig. 1/6 și 3/3).

b) Inel cu corpul format tot dintr-o verigă cu o nervură mediană, avînd ca montură o placă cu opt colțuri, decorată cu granule în piramidă, ce încadrează o ramă patrată, din care lipsește piatra respectivă (fig. 1/4 și 3/4).

c) Inel aurit, de același tip, însă întrucîtva deosebit de celelalte două, este lucrat în tehnica filigranului fără granule. Pe veriga inelului cu nervură mediană se află montura, alcătuită din două discuri suprapuse cu un interval de 0,4 cm, legate între ele prin șerpuirea în spirală a unui fir simplu pe marginile discurilor, care și ele au fost decorate cu șase tuburi din fir simplu, în spirală strînsă, lipite vertical, la distanță egală. Unul din aceste tuburi lipsește.

Pe partea superioară, montura are o bordură de sîrmă în torsadă, dispusă în trei cercuri concentrice, ce încadrează o cupolă ajurată, cu patru registre, fiecare cuprinzînd cîte trei capete de spirală din fir în torsadă. Ornamentul unui registru lipsește (fig. 1/5 și 3/5).

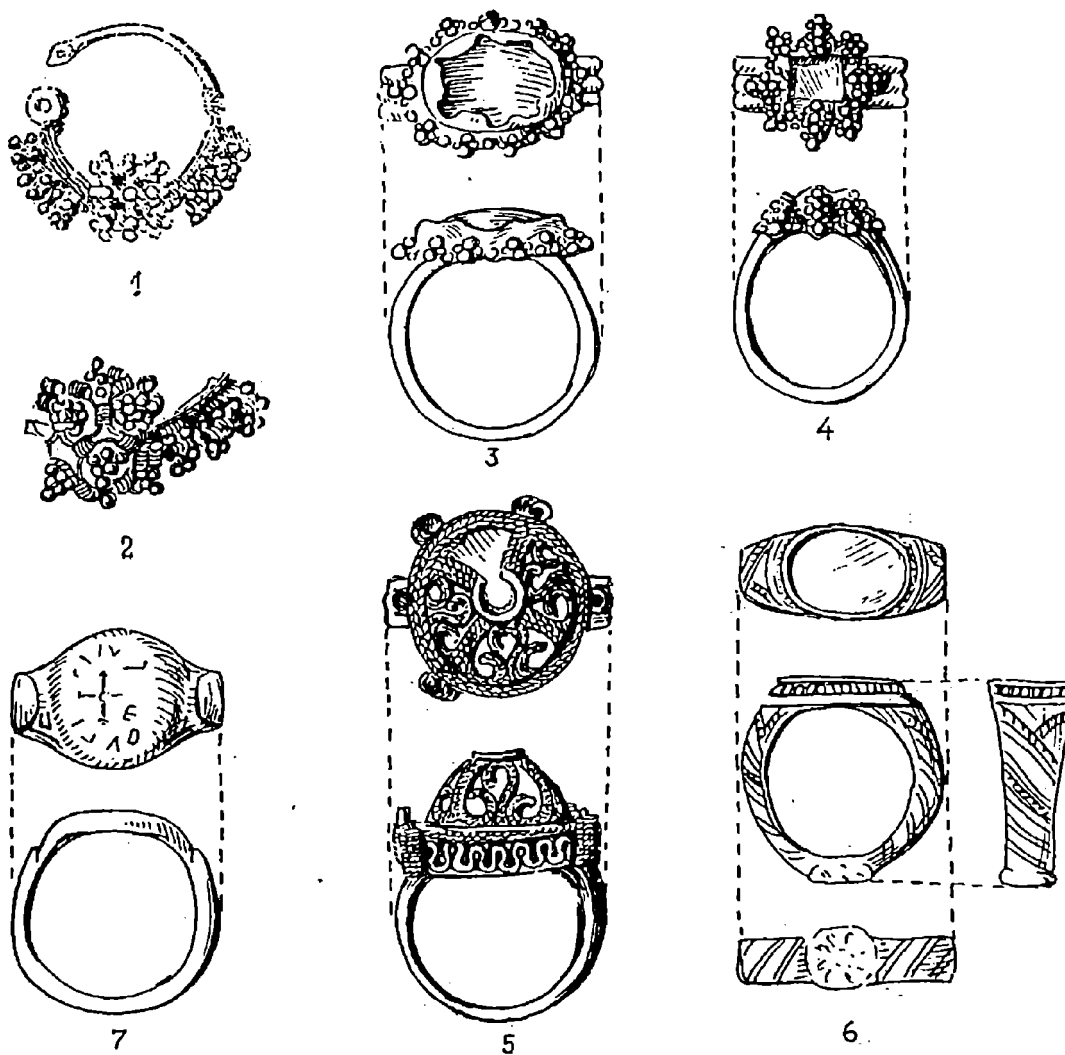

Fig. 3. — Cotul Morii, Popricani. Cercei (1-2); inele (3-7).

Cel de-al doilea tip este reprezentat prin două inele.

a) Primul inel este alcătuit dintr-o verigă a cărei montură face parte integrantă din corpul inelului și este realizată prin îngroșarea treptată a părții superioare a verigii. Montura ovală este decorată doar pe margine cu o simplă șanțuire. Pe verigă, în jurul monturii, sînt gravate striuri scurte verticale, limitate în partea superioară de o linie, iar în cea inferioară de două. La rîndul ei veriga este decorată cu hașuri și striuri oblice care se întîlnesc într-o rozetă în partea inferioară a inelului (fig. 1/7 și 3/6).

b) Al doilea inel de acest fel, cu veriga ușor îngroșată și lățită în partea superioară, este decorat lateral cu două ușoare reliefări de formă elipsoidală,

mărginite înspre placa inelului de câteva striuri scurte. Partea superioară are gravată o cruce și câteva litere dispuse în cerc, care din cauza uzurii lor — în cazul când inelul a fost folosit ca pecete — n-au putut fi descifrate (fig. 1/8; 3/7).

4. *Nasturii*. Tezaurul cuprinde și patru nasturi —dintre care unul distrus—, aparținând la două categorii.

a) Din prima categorie fac parte trei nasturi de metal aurit, care diferă ca formă și dimensiuni. Doi din ei, de aceleași dimensiuni, formați din câte două jumătăți lipite între ele în lungul nasturelui, au forma poliedrică alungită, cu

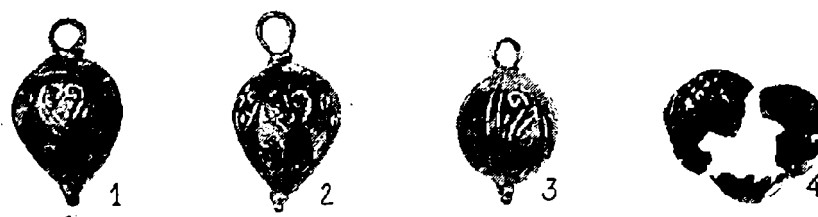

Fig. 4. — Cotul Morii, Popricani. Nasturi.

fațete. La partea superioară sînt prevăzuți cu o ureche circulară pentru prins, iar în partea opusă cu o mică piramidă, alcătuită din trei granule la bază și una în vîrf.

Forma nasturelui, globulară în jurul urechii, devine poliedrică cu șase fațete aproximativ triunghiulare în regiunea cea mai bombată, pentru ca în partea inferioară, unde se îngustează, să aibă alte șase fațete de astă dată romboidale.

Partea globulară a nasturelui este lipsită de decor. Fațetele triunghiulare au gravate ornamente în formă de inimă, iar cele romboidale motive spiralice în S, alternînd cu alte fațete de același tip nedecorate (fig. 4/1—2 și 5/1—2).

Cel de-al treilea nasture, lucrat în același fel, este de formă globulară ușor alungită și prevăzut, de asemenea, cu ureche pentru prins și piramidă din granule la cei doi poli. Suprafața acestuia este împărțită prin linii paralele, grupate câte două, în șase registre, dintre care trei decorate alternează cu alte trei nedecorate. Decorul este alcătuit de asemenea din motive spiralice (fig. 4/3 și 5/3).

b) Din cea de-a doua categorie face parte numai un nasture de argint, deteriorat, de la care ni s-au păstrat trei fragmente din glob, pe baza cărora nasturele a putut fi încadrat în această categorie. Nasturele, de formă globulară, este alcătuit din două părți avînd suprafața ornamentată cu mici proeminențe realizate prin impresiuni executate din interior spre exterior (fig. 4/4 și 5/4).

5. *Catarama de curea*. O singură cataramă, constituită dintr-o verigă de formă cvasi-ovală, lătită în partea centrală și prinsă de o placă rectangulară printr-un ax trecut prin cele două verigi scurte ale plăcii, ca și prin capătul răsucit al limbii. Placa este prevăzută cu două nituri pentru fixarea curelei. Partea lătită a verigii este decorată cu un motiv floral stilizat, iar placa cu alte motive florale stilizate, gravate și ajurate, despărțite în trei registre prin linii gravate paralele (fig. 1/3 și 5/5).

6. *Aplicele*. Cele șapte exemplare întregi și nouă fragmente descoperite pot fi clasificate în două grupe.

a) Din prima grupă fac parte șase aplice din argint aurit întregi și nouă fragmente. Aceste piese se caracterizează atît prin forma ușor concavă a discului nedecorat, cît și prin rama de pe marginea lui. Fiecare din ele este prevăzută cu trei găuri pentru montat pe curea, dispuse la distanțe egale pe marginea discului

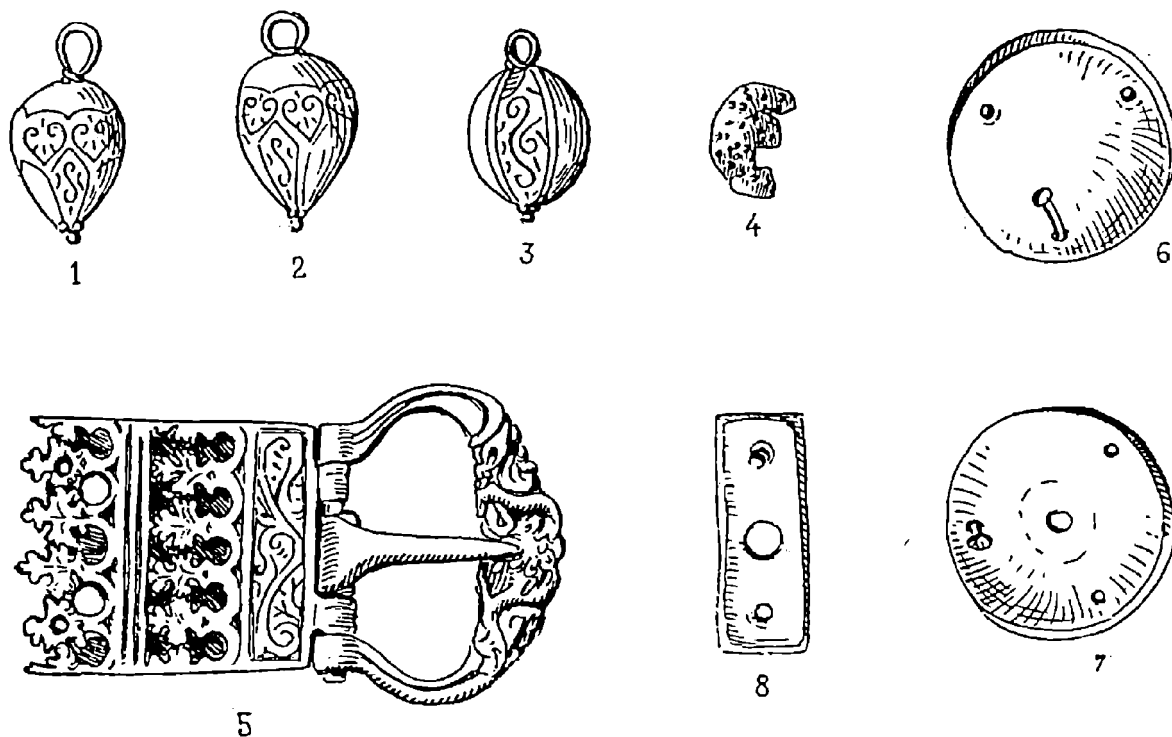

Fig. 5. — Cotel Morii, Popricani. Nasturi (1—4); cataramă de curea (5); aplice (6—8).

și păstrînd în unele cazuri mici nituri (fig. 1/16 și 5/6). Unele din aceste piese au și un orificiu central în jurul căruia se observă urme circulare, provenite probabil de la nituri cu floarea mai mare (fig. 1/10 și 5/7).

b) În a doua grupă se încadrează o aplică dreptunghiulară cu trei perforații pe mijlocul ei, cea centrală fiind mai mare decît cele laterale (fig. 1/14 și 5/8).

★

Unele piese din tezaur au analogii atît în descoperirile de pe teritoriul țării noastre, cît și în afara granițelor ei.

Verigile de tîmplă cu trei sfere inegale, decorate cu petale (fig. 1/1—2 și fig. 2), sînt de tradiție mai veche, ele întîlnindu-se în secolele anterioare în spațiul sud-dunărean. Piese asemănătoare ca execuție și decor s-au descoperit în necropola feudală din apropierea orașului Loveci (R. P. Bulgaria), datată între secolele X și XIII¹.

¹ Sonia Gheorghieva și Raina Peșeva, *Средно-оскоелни български некрополи край гр. Ловец и*

накритите намерени в него, în *Izvestia Institut*, XX, 1955, p. 542, fig. 39,4.

De asemenea, s-au mai descoperit piese de acest tip, datate în a doua jumătate a sec. al XIV-lea la Dubovți și într-o localitate necunoscută din Serbia (R. P. F. Iugoslavia)¹.

Inelul de argint aurit, lucrat în tehnica filigranului (fig. 1/5 și 3/5) seamănă, într-o oarecare măsură, cu un inel descoperit la Garvăn într-un tezaur din sec. al XI-lea, în care obiectele de podoabă sînt de tradiție sud-balcanică².

Cerceii de ureche (fig. 1/9, 13 și 3/1—2) își găsesc analogii în exemplarul descoperit la Suceava, în cimitirul feudal datînd din sec. al XV-lea și primele decenii ale sec. al XVI-lea³, la cerceii descoperiți în tezaurul de la Țifești-Putna de la sfîrșitul sec. al XV-lea⁴, cît și într-o oarecare măsură la unii descoperiți în cimitirul de la Turnu-Severin, datați în sec. al XV-lea⁵.

Inelul cu montură în formă de stea cu opt colțuri (fig. 1/4 și 3/4) este asemănător cu un inel dintr-un mormînt de la Suceava, unde este asociat cu o monedă de la Matei Corvin⁶, cît și cu alte două piese descoperite la Turnu-Severin, una fiind datată în sec. al XV-lea⁷.

Pentru unul din inelele pe care le-am încadrat în cel de al II-lea tip (fig. 3/7), avem de asemenea analogii cu exemplare descoperite în cimitirul de la Turnu-Severin, datate în secolele XV—XVI⁸.

Aplica dreptunghiulară (fig. 1/14 și 5/8) este asemănătoare cu unele piese descoperite în R.P. Ungară, păstrate în colecțiile arheologice ale Muzeului Național din Budapesta⁹.

Deci, pe baza puținelor analogii de care dispunem, se poate conchide că în acest tezaur, pe lîngă piesele de tradiție mai veche, sud-dunăreană, se întîlnesc și altele similare cu cele descoperite pe teritoriul Moldovei, care datează din a doua jumătate a sec. al XV-lea și începutul sec. al XVI-lea.

De asemenea, obiectele de podoabă din tezaurul de la Cotul Morii pot fi datate pe baza asocierii lor cu monede.

S-au descoperit 179 monede întregi și nouă fragmente, dintre care 54 aspri turcești, emisiuni ale sultanilor Mahomed II (1460—1481), Baiazid II (1481—1512), Selim I (1512—1520) și Soliman I (1520—1566); un aspru al hanatului Crimeii emis de hanul Mengli Ghirei în anul 1482 sau 1483, iar restul dinari ungurești din argint, din diferite emisiuni ale regilor Matei Corvin (1458—1490) și Vladislav II (1490—1516). Cele mai noi monede din tezaur sînt aspri emiși de sultanul Soliman I în anul 1520¹⁰.

Pe baza asocierii obiectelor de podoabă cu monedele turcești, se poate afirma că tezaurul nu a fost îngropat înainte de această dată.

¹ Mirjana Ćorovič-Ljubinkovič, *Наушнице т.а. мокајског мана* în RVM, 3, 1954, p. 88, fig. 1A, și p. 89, fig. 16.

² Gh. Ștefan și colaboratori, *Șantierul arheologic Garvăn-Dinogeția*, în SCIV, VI, 3—4, 1955, p. 730—733 și p. 731, fig. 20/6.

³ B. Mitrea, I. Nestor și colaboratori, *Șantierul Suceava*, în SCIV, IV, 1—2, 1953, p. 356 și 362, fig. 25/1—2.

⁴ C. Moisil, *Monete și podoabe de la sfîrșitul veacului al XV-lea (Tezaurul din Țifești, jud. Putna)*, BSNR, XIII, nr. 27, ian.-martie 1916, tab. I.

⁵ Al. Bărcăcilă, *Monede, podoabe de metal și fragmente ceramice de la termele Drubetei și din cimitirul medieval suprapus*, în Materiale, V, p. 780, fig. 3/1—4.

⁶ B. Mitrea, I. Nestor și colaboratori, loc. cit., în SCIV, IV, 1—2, 1953, p. 361 și 363, fig. 26/3.

⁷ Al. Bărcăcilă, loc. cit., p. 778, fig. 2/15—16.

⁸ *Ibidem*, fig. 2, 11 ș.a.

⁹ Elekes Lajos, *Király és főúri udvar*, în Magyar Renaissance, p. 262, vezi figura.

¹⁰ Determinarea monedelor turcești a fost făcută de Octavian Iliescu de la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.P.R.

Nu este însă exclus ca unele din piesele de podoabă de tradiție mai veche, ca de exemplu verigile de tîmplă cu trei sfere decorate cu petale, pentru care nu cunoaștem încă analogii în secolele XV—XVI, să se fi menținut în această vreme prin tezurizare.

Din punct de vedere istoric, tezaurul de la Cotul Morii aduce unele contribuții referitoare la societatea feudală moldovenească din a doua jumătate a sec. al XV-lea și din prima jumătate a secolului următor.

Astfel, faptul că pe teritoriul Moldovei pătrund anumite cantități de monede maghiare și turcești, datînd din a doua jumătate a sec. al XV-lea și prima jumătate a sec. al XVI-lea, subliniază, pentru această vreme, relațiile economice cu imperiul otoman și regatul Ungariei, cunoscute de altfel și din izvoarele scrise. De asemenea, prezența în tezaurul de la Cotul Morii a unor obiecte de tradiție mai veche cu analogii pe teritoriul Bulgariei și Serbiei confirmă existența unor legături anterioare, pe tărîm cultural și artistic, cu regiunile sud-dunărene. Deocamdată, nu putem face precizări asupra persoanei căreia i-a aparținut acest tezaur. Se știe că satul Popricani, pe teritoriul căruia se află punctul «Cotul Morii», în cea de-a doua jumătate a sec. al XV-lea era proprietatea lui Șteful, pîrcălab de Hotin¹.

Intrucît după anul 1510, Șteful nu mai este pomenit în documentele vremii², s-ar putea ca tezaurul să fi aparținut, eventual, unei persoane care a intrat în stăpînirea satului în urma morții acestui mare boier moldovean.

Deoarece printre monedele descoperite nu se află nici o piesă ulterioară anului 1520, sîntem înclinați să credem că tezaurul a fost îngropat după această dată, într-o perioadă cînd societatea feudală moldovenească trecea prin momente critice. Nu este exclus ca tezurizarea să se fi făcut în toamna anului 1523, cînd în Moldova au avut loc puternice frămîntări interne, determinate de tendința lui Ștefăniță Vodă de a limita puterea mării boierimi în stat³.

EUGENIA NEAMȚU

УКРАШЕНИЯ ИЗ ФЕОДАЛЬНОГО КЛАДА В КОТУЛ МОРИЙ, ПОПРИКАНИ (ЯССЫ)

РЕЗЮМЕ

В июне 1958 г. на расстоянии приблизительно 100 м к югу от моста Котул Морий через реку Жижна, на левом берегу реки во время полевых работ на земле государственной фермы Поприкани (Яссы), был обнаружен средневековый клад, состоящий из серебряных монет и украшений.

Клад содержит 21 украшение: два височных звена, две серьги (одна из них в плохом состоянии), пять колец, три целые пуговицы и одну разбитую, пряжку от ремня и семь блях (рис. 1—5), а также 179 целых монет — 54 турецких аспра, 1 аспр крымского хана и 124 венгерских динара.

Некоторые предметы из клада имеют аналогию как в находках на территории РНР, так и за ее пределами.

Например, височные звенья с тремя неравными шарами, украшенными лепестками (рис. 1/1—2;2), более древней традиции: они встречаются в предыдущие века в области к югу от Дуная. Аналогичные экземпляры были обнаружены как на феодальном некрополе близ города Ловча (НР Болгария), датированном X—XIII вв., так

¹ DIR, veacul XV, A, vol. II, p. 18.

² Ibidem, p. 82.

³ I. Minea, *Complotul boieresc în contra lui Ștefăniță Vodă*, în *Cercetări Istorice*, IV, 2, 1928, p. 188 sqq.

и в Добовцах и в неизвестной местности в Сербии (ФНР Югославия); они восходят ко второй половине XIV в.

Позолоченное серебряное кольцо филигранной работы (рис. 1/5, 3/5) напоминает кольцо, найденное в Гарвэне в кладе XI в., содержащем украшения южно-балканской традиции.

Серьги (рис. 1/9,13; 3/1—2) представляют аналогии с экземпляром, обнаруженным в Сучаве на феодальном кладбище XV в. и первых десятилетий XVI в., а также с серьгами, найденными в кладе XV в. из Цифешть-Путна, и с некоторыми экземплярами XV в. из могил кладбища в Турну-Северине.

Кольцо с восьмиконечной звездой (рис. 1/4; 3/4) напоминает кольцо с монетой чеканки Матвея Корвина из могилы сучавского кладбища и найденные в Турну-Северине два других экземпляра (один из них датируется XV в.).

Кольцо, изображенное на рис. 3/7, представляет аналогии с экземплярами XV—XVI вв., обнаруженными на кладбище в Турну-Северине.

Прямоугольное накладное украшение (рис. 1/14; 5/8) напоминает некоторые предметы, найденные в Венгерской Народной Республике.

Наряду с экземплярами более древней, южно-дунайской традиции в кладе находятся и другие, сходные с обнаруженными в Молдове экземплярами второй половины XV в. и начала XVI в.

Украшения из клада Котул Морий можно датировать и на основании их сочетания с монетами. Из числа найденных монет 54 являются турецкими аспрами, выпущенными султанами Мухаммедом II, Баязидом II, Селимом I и Сулейманом I; 1 аспр выпущен крымским ханом Менгли Гиреем, остальные — венгерские динары разной чеканки королей Матвея Корвина и Владислава II.

Позднейшие монеты клада представляют собой аспры чеканки Сулеймана I в 1520 г. После этой даты клад был захоронен.

Не исключено, что предметы древнейшей традиции, как например обнаруженные в кладе височные звенья с тремя шарами, украшенными лепестками, для которых еще не найдено аналогий в XV—XVI вв., сохранились до указанной даты путем тезавризации.

С исторической точки зрения клад в Котул Морий дает ценные указания относительно молдавского феодального общества второй половины XV в. и первой половины XVI в., выявляя экономические связи с Османской империей и венгерским королевством, а также более ранние культурные и художественные связи с областями к югу от Дуная.

Возможно, что клад принадлежал лицу, вошедшему во владение села Попригани после смерти бывшего собственника хотинского пыркэлаба Штефула.

Не исключено, что клад был захоронен в 1523 г., когда во внутренней политической жизни Молдовы имели место сильные волнения.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

- Рис. 1. — Котул-Морий, Попригани. Украшения.
 Рис. 2. — Котул Морий, Попригани. Височные звенья.
 Рис. 3. — Котул-Морий, Попригани. Серьги (1—2); кольца (3—7).
 Рис. 4. — Котул-Морий, Попригани. Пуговицы.
 Рис. 5. — Котул-Морий, Попригани. Пуговицы (1—4), пряжка от ремня (5), апплики (6—8).

LES OBJETS DE PARURE DU TRÉSOR FÉODAL DE COTUL MORII, POPRICANI (Rég. de Jassy)

RÉSUMÉ

On a découvert en 1958, sur la rive gauche de la Jijia, à 100 m environ au sud du pont de Cotul Morii (comm. de Popricani), un trésor médiéval comprenant 21 objets de parure (une paire de pendants de tempes, deux boucles d'oreilles, dont l'une abîmée, cinq bagues, trois

boutons entiers et l'un incomplet, une boucle de ceinture et sept ornements appliqués pour ceintures — fig. 1—5) et 179 monnaies d'argent (54 aspres turcs, 1 aspre du khanat de Crimée et 124 deniers hongrois).

Pour certaines pièces de parure, on peut trouver des analogies avec différents exemplaires découverts soit dans la R.P. Roumaine, soit à l'étranger.

C'est ainsi que les pendants de tempes, à trois boules de grosseur inégale décorées de pétales (fig. 1/1—2; 2) correspondent à une tradition plus ancienne, identifiée dans les pays du sud du Danube. Des pièces ressemblant à celles-ci ont été découvertes, en effet, aussi bien dans la nécropole féodale à proximité de la ville de Lovetch (R.P. de Bulgarie), qui date des Xe — XIIIe siècles, qu'à Dobovtzi et dans une localité non identifiée de Serbie (R.P.F. de Yougoslavie), ces dernières datant de la seconde moitié du XIVe siècle.

La bague en argent doré, travaillée en filigrane (fig. 1/5; 3/5) ressemble à une bague découverte à Garvăn, dans un trésor du XIe siècle contenant des objets de parure de tradition sud-balkanique.

Les boucles d'oreilles (fig. 1/9, 13; 3/1—2) rappellent une pièce trouvée à Suceava, dans le cimetière féodal datant du XVe siècle et du début du XVIe siècle, celles du trésor de Țifești—Putna, qui date de la fin du XVe siècle, ainsi que celles du XVe siècle découvertes dans le cimetière de Turnu Severin.

La bague montée en étoile à huit pointes (fig. 1/4; 3/4) ressemble à une bague trouvée dans une tombe à Suceava associée à une monnaie du temps de Mathieu Corvin, ainsi qu'à deux autres pièces découvertes à Turnu Severin, dont l'une date du XVe siècle.

Quant à la bague de la figure 3/7, on peut lui trouver des analogies parmi les exemplaires découverts au cimetière de Turnu-Severin et datés des XVe — XVIe siècles.

L'ornement de ceinture rectangulaire (fig. 1/14; 5/8) rappelle certaines pièces découvertes dans la R.P. Hongroise.

À côté des objets de tradition plus ancienne, sud-danubienne, certaines autres pièces du trésor rappellent des découvertes faites en Moldavie et datant de la seconde moitié du XVe siècle et du début du XVIe siècle.

Pour établir la date des objets de parure du trésor de Cotul Morii, l'auteur s'appuie en outre sur les monnaies auxquelles ils sont associés. Celles-ci comprennent 54 aspres turcs émis par les sultans Mahomet II, Bajazet II, Sélim I et Soliman I, un aspre émis par le khan de Crimée Mengli Gheri, le reste étant des deniers hongrois appartenant à différentes émissions des rois Mathieu Corvin et Ladislas II. Les monnaies les plus récentes sont des aspres émis par le sultan Soliman I en 1520: le trésor a donc été enterré après cette date.

Quant à la présence d'objets de parure plus anciens, tels que les pendants de tempes à trois boules décorées de pétales, pour lesquels on ne connaît pas d'analogies aux XVe et XVIe siècles, on peut l'expliquer par la thésaurisation.

Le trésor de Cotul Morii fournit de précieuses informations historiques sur la société féodale moldave de la seconde moitié du XVe siècle et de la première moitié du XVIe siècle, attestant les relations économiques qui existaient avec l'empire ottoman et le royaume de Hongrie, ainsi que des liens culturels et artistiques plus anciens avec les régions du sud du Danube.

Le trésor a pu appartenir à quelque personne devenue propriétaire du village de Popricani après la mort de son propriétaire précédent, Șteful, *pircălab* de Hotin. Il se peut que ce trésor ait été enterré au cours de l'année 1523, marquée en Moldavie par des troubles intérieurs des plus graves.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Cotul-Morii, Popricani. Objets de parure.

Fig. 2. — Cotul-Morii, Popricani. Pendants de tempes.

Fig. 3. — Cotul-Morii, Popricani. 1—2, boucles d'oreilles; 3—7, bagues.

Fig. 4. — Cotul-Morii, Popricani. Boutons.

Fig. 5. — Cotul-Morii, Popricani. 1—4, boutons; 5, boucle de ceinture; 6—8, ornements de ceinture.